CÔD YMDDYGIAD CYNGHORWYR
COUNCILLORS CODE OF CONDUCT

RHAGLEN
PROGRAMME

Rhagarweiniad	**Introduction**
Pryd mae'r côd yn Gymwys	**When the Code Applies**
Dyletswyddau Cyffredinol	**General Duties**
Buddiannau Personol	**Personal Interests**
Buddiannau Rhagfarnol	**Prejudicial Interests**
Buddiannau Eithriedig	**Exempt Interests**
Gollyngiadau	**Dispensations**
Gorfodaeth	**Enforcement**
Ble gallwch gael cyngor	**Where to seek advice**
Casgliad	**Conclusion**
Cwestiynau	**Questions**

RHAGARWEINIAD
INTRODUCTION

- **Based upon the Nolan Principles for conduct in public life**
- **Each Council <u>must</u> adopt its own code based on the WAG model. Last revised – summer 2016**
- **Standards Committee – 9 members. 3 County Councillors, 1 Community Councillor and 5 co-opted independent members.**

PRYD MAE'R CÔD YN GYMWYS
WHEN THE CODE APPLIES

PRYD MAE'R CÔD YN GYMWYS
WHEN THE CODE APPLIES

Mewn unrhyw gyfarfod swyddogol o'r cyngor

Mewn unrhyw gyfarfod gydag aelodau neu swyddogion

Wrth weithredu fel cynrychiolydd y cyngor neu os yw'n ymddangos eich bod yn gwneud hynny

Os ydych yn cynnal busnes y cyngor

Os ydych yn gweithredu mewn unrhyw rôl swyddogol arall

Os ydych yn cynrychioli'r cyngor ar gorff arall

AC

In any official council meeting

In any meeting with members or officers

When acting as a Council rep or appearing to do so

If conducting Council business

If acting in any other official role

If a Council rep on another body

AND ……

PRYD MAE'R CÔD YN GYMWYS
WHEN THE CODE APPLIES

AR UNRHYW ADEG OS:

yw eich ymddygiad yn debygol o ddwyn anfri ar eich swydd neu ar y cyngor

ydych yn defnyddio eich swydd i gael mantais i chi eich hun neu i rywun arall

ydych yn camddefnyddio adnoddau'r cyngor

AT ANY TIME IF:

Your conduct is likely to bring your office or the Council into disrepute

You use your position to gain an advantage for yourself or another

You misuse Council resources

DYLETSWYDDAU CYFFREDINOL
GENERAL DUTIES

DYLETSWYDDAU CYFFREDINOL – RHAID ICHI
GENERAL DUTIES – YOU MUST

- **Hyrwyddo Cydraddoldeb**
- **Dangos parch ac ystyriaeth i eraill**
- **Peidio â bwlio neu aflonyddu ar eraill**
- **Peidio â pheryglu natur ddiduedd eich swyddogion**
- **Peidio â datgelu gwybodaeth gyfrinachol**
- **Peidio ag atal mynediad i wybodaeth**
- **Peidio â dwyn anfri ar eich swydd neu ar y cyngor**

- **Promote Equality**
- **Show respect & consideration to others**
- **Not harass or bully others**
- **Not compromise your officers impartiality**
- **Not disclose confidential information**
- **Not prevent access to information**
- **Not bring your office or council into disrepute**

DYLETSWYDDAU CYFFREDINOL – RHAID ICHI
GENERAL DUTIES – YOU MUST

- **Rhoi gwybod am achosion o dorri'r côd**
- **Peidio â gwneud cwynion blinderus**
- **Cydweithredu ag ymchwiliadau**
- **Peidio â defnyddio eich swydd yn amhriodol**
- **Peidio â chamddefnyddio adnoddau'r cyngor**
- **Gwneud penderfyniadau yn wrthrychol**
- **Rhoi ystyriaeth i gyngor a rhoi rhesymau dros beidio â'i ddilyn**

- **Report code breaches**
- **Not make vexatious complaints**
- **Cooperate with investigations**
- **Not use your position improperly**
- **Not misuse Council resources**
- **Reach decisions objectively**
- **Consider advice and give reasons for not following it**

DYLETSWYDDAU CYFFREDINOL – RHAID ICHI
GENERAL DUTIES – YOU MUST

- **Cydymffurfio â'r rheolau ynghylch treuliau**
- **Peidio â derbyn rhoddion neu letygarwch sy'n eich rhwymo neu y mae'n ymddangos eu bod yn gwneud hynny**

- **Comply with rules on expenses**
- **Not accept gifts or hospitality that obligates you or appear to do so**

BUDDIANNAU PERSONOL
PERSONAL INTERESTS

“Mae'n rhaid i'r cyhoedd deimlo'n hyderus bod Cynghorwyr yn gweithredu er budd y cyhoedd, nid er eu budd eu hunain, neu er budd eu teulu a'u ffrindiau.”

(Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru)

“The public must have confidence that Councillors are acting in the public’s best interests, not their own, or those of their family and friends.”

(Public Services Ombudsman for Wales)

BUDDIANNAU PERSONOL
PERSONAL INTERESTS

- Mae'r côd yn rhestru nifer o sefyllfaoedd lle mae buddiant personol yn codi.
- Os oes gennych fuddiant personol mewn unrhyw elfen o waith y cyngor, rhaid ichi ddatgan y buddiant hwnnw.
- Os yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnol, ni allwch gymryd rhan na phleidleisio.

- The Code lists a number of situations where a personal interest arises.
- If you have a personal interest in any council business you <u>must</u> declare that interest
- If that interest is also <u>prejudicial</u> you cannot participate or vote.

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Os yw mater yn ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio ar y canlynol:

1. **Eich cyflogaeth neu'ch busnes**
2. **Eich cyflogwr neu fusnes rydych yn bartner neu'n gyfarwyddwr ynddo**
3. **Unrhyw un (heblaw am eich cyngor) sy'n cyfrannu at eich treuliau etholiad neu dreuliau aelod**

Neu….

Where a matter relates to or is likely to affect;

1. **Your employment or business**
2. **Your employer or a business in which you are a partner or director**
3. **Anyone (other than your council) who contributes to your election or members expenses**

Or….

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad...

4. Cwmni sydd â lle busnes/tir yn eich ardal ac rydych yn dal 1% o gyfranddaliadau ynddo (neu gyfranddaliadau sy'n werth mwy na £25,000)

5. Contract am nwyddau/gwasanaethau/gwaith rhwng eich cyngor a busnes rydych yn gyfarwyddwr neu'n gyfranddaliwr ynddo

Neu……

Contd..

4. A company with a place of business/land in your area in which you hold 1% of shares (or shares woth more than £25k)

5. A contract for goods/services/works between your council and a business in which you are a director or a shareholder

Or……

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad…

6. Tir rydych yn berchen arno (gan gynnwys perchen yn rhannol arno) yn yr ardal

7. Tir lle mae eich cyngor yn landlord ac rydych chi neu'ch busnes yn denant (gan gynnwys lle'r ydych yn gyfarwyddwr neu'n gyfranddaliwr)

8. Unrhyw dir yn yr ardal lle rydych yn dal trwydded alwedigaethol.

Neu….

Contd…

6. Land that you own (include part own) in the area

7. Land where your Council is the landlord and you or your business is a tenant (includes where you are a director or shareholder)

8. Any land in the area where you hold an occupational licence.

Or….

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad…

9. Lle'r ydych yn aelod neu lle mae gennych rôl reoli yn y mathau canlynol o sefydliad:

(a)Awdurdod cyhoeddus/corff sy'n cyflawni swyddogaethau cyhoeddus

(b)Cwmni, cymdeithas neu elusen

(c)Corff sy'n bodoli i ddylanwadu ar farn y cyhoedd

Neu….

Contd…

9. Where you are a member of or have a management role in the following types of organisation;

(a) Public authority/body exercising public functions

(b) Company, society or charity

(c) Body which exists to influence public opinion

Or….

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST ?

9. Parhad…

(d) Undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol

(e) Clwb preifat, cymdeithas neu fudiad sy'n gweithredu yn yr ardal

Neu…..

9. Contd…

(d)Trade union of professional association

(e)Private club, society or association operating in the area

Or…..

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Lle gellid barnu yn rhesymol fod y mater yn effeithio ar:

1. Eich lles neu'ch sefyllfa ariannol
2. Lles neu sefyllfa ariannol person rydych yn byw gydag ef/hi
3. Lles neu sefyllfa ariannol cysylltiad personol agos

Neu…

Where the matter might reasonably be regarded as affecting;

1. Your well-being or financial position
2. The well-being or financial position of a person you live with
3. The well-being or financial position of a close personal associate

Or…

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad…

4. Unrhyw gyflogaeth neu fusnes a gynhelir gennych chi, person sy'n byw gyda chi, neu gysylltiad personol agos.

5. Unrhyw berson sy'n cyflogi person sy'n byw gyda chi neu gysylltiad personol agos neu unrhyw fusnes y maent yn bartner neu'n gyfarwyddwr ynddo.

Neu….

Contd…

4. Any employment or business carried on by you, a person living with you, or a close personal associate of yours.

5. Any person who employs a person living with you or a close personal associate or any business in which they are a partner or director.

Or….

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad…

6. Unrhyw awdurdod cyhoeddus, cwmni, cymdeithas, elusen, undeb llafur, cymdeithas broffesiynol, clwb preifat neu gymdeithas y mae person sy'n byw gyda chi/cysylltiad personol agos yn aelod ohono/ohoni neu y mae ganddo/ganddi swydd reoli ynddo/ynddi.

Neu….

Contd…

6. Any public authority, company, society, charity, trade union, professional association, private club, or association in which a person living with you/close personal associate is a member or has a position of control or management.

Or….

BETH YW BUDDIANT PERSONOL?
WHAT IS A PERSONAL INTEREST?

Parhad…

7. Unrhyw gwmni y mae person sy'n byw gyda chi/cysylltiad personol agos yn berchen ar gyfranddaliadau gwerth mwy na £5,000 ynddo.

OS OES GENNYCH FUDDIANT PERSONOL, RHAID ICHI EI DDATGAN.

Contd…

7. Any company in which a person living with you/close personal associate owns shares worth more than £5,000.

IF YOU HAVE A PERSONAL INTEREST THEN YOU MUST DECLARE IT.

BUDDIANNAU RHAGFARNOL
PREJUDICIAL INTERESTS

Os oes gennych Fuddiant Personol, RHAID ichi wirio a yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnol.

COFIWCH

Y prawf yw nid a ydych chi'n credu bod y buddiant yn dylanwadu arnoch, ond a ydych chi'n credu y byddai aelod damcaniaethol o'r cyhoedd yn credu ei fod yn gwneud hynny.

If you have a Personal interest you MUST check whether that interest is also prejudicial.

REMEMBER

The test is not whether you think the interest influences you, but whether you think a hypothetical member of the public would think it does.

BUDDIANNAU RHAGFARNOL
PREJUDICAL INTERESTS

Os oes gennych Fuddiant Rhagfarnol, RHAID ichi:

1. ddatgelu'r buddiant hwnnw
2. peidio â cheisio dylanwadu ar unrhyw benderfyniad
3. gadael y cyfarfod tra bod y busnes hwnnw yn cael ei drafod

If you have a Prejudicial interest you MUST;

1. Disclose that interest
2. Not try to influence any decision
3. Withdraw from the meeting whilst that business is dealt with

CANLLAW HWYLUS
EASY USE GUIDE

- Datblygwyd gan y Pwyllgor Safonau i'ch helpu i gymhwyso'r côd mewn perthynas â buddiannau personol a rhagfarnol
- Tri cham i benderfynu pa fuddiant sydd gennych (os oes buddiant) a beth y dylech ei wneud.

- Developed by the Standards Committee to help you apply the code in relation to personal & prejudicial interests
- Three steps to determine what interest (if any) you have and what you should do.

BUDDIANNAU EITHRIEDIG
EXEMPTED INTERESTS

Mae'r côd yn rhestru rhai buddiannau personol NAD ydynt yn fuddiannau rhagfarnol, sef:

1. Lle mae'r busnes yn ymwneud ag awdurdod arall rydych yn aelod ohono
2. Lle mae'r busnes yn ymwneud ag awdurdod cyhoeddus arall lle mae gennych swydd reoli

Neu....

The Code lists certain personal interests which are NOT prejudicial, namely;

1. Where the business relates to another authority of which you are a member
2. Where the business relates to another public authority in which you have a position of control or management

Or....

BUDDIANNAU EITHRIEDIG
EXEMPTED INTERESTS

Parhad...

3. Lle mae'r busnes yn ymwneud â chorff rydych wedi'i benodi iddo gan eich cyngor

4. Eich rôl fel llywodraethwr ysgol pan NA chawsoch eich penodi gan eich cyngor ONI BAI bod y busnes yn ymwneud yn benodol â'r ysgol honno

Neu…..

Contd..

3. Where the business relates to a body to which you have been appointed by your Council

4. Your role as a school governor where NOT appointed by your Council) UNLESS the business specifically relates to that school

Or…..

BUDDIANNAU EITHRIEDIG
EXEMPTED INTERESTS

Parhad…

5. Eich rôl ar y Bwrdd Iechyd Lleol pan NA chawsoch eich penodi gan eich cyngor

6. Mewn perthynas â grant/benthyciad ac ati gan eich cyngor i fudiad cymunedol neu wirfoddol hyd at uchafswm o £500.

Contd…

5. Your role on the LHB when NOT appointed by your Council

6. In relation to a grant/loan etc by your Council to a community or voluntary organisation up to a maximum of £500.

CASE STUDIES

CASE STUDY ONE

CASE STUDY TWO

CASE STUDY THREE

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

- **Gall Cynghorydd sydd â buddiant rhagfarnol wneud cais i'r Pwyllgor Safonau am ganiatâd i gymryd rhan mewn mater.**

- **Rhaid i geisiadau gael eu cyflwyno mewn digon o amser i gyfarfod gael ei alw yn unol â'r rheolau ynghylch cyhoeddi agendâu ac ati.**

- **A Cllr with a prejudicial interest may apply to the Standards Committee for permission to be involved in a matter**

- **Applications must be submitted in sufficient time for a meeting to be called in accordance with rules on publishing agendas etc.**

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

- **Rhaid i geisiadau gael eu cyflwyno ar ffurflen safonol.**
- **Gallant gael eu cyflwyno gan glerc ar ran 1 cynghorydd neu fwy.**
- **Rhaid iddynt fod am un neu fwy o'r rhesymau canlynol:**

- **Applications must be submitted on a standard form**
- **They may be submitted by a clerk on behalf of 1 or more cllrs.**
- **They must be based on one or more of the following grounds;**

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

- **Mae o leiaf hanner eich cyd-gynghorwyr yn rhannu'r un buddiant.**
- **Mae natur y buddiant yn golygu na fyddai'n niweidiol i hyder y cyhoedd**
- **Mae gan y Cynghorydd arbenigedd penodol sy'n cyfiawnhau ei gyfranogiad/chyfranogiad parhaus**
- **Mae'r buddiant yn gyffredin i gyfran sylweddol o'r cyhoedd**

- **At least ½ of fellow cllrs share the same interest**
- **The nature of the interest is such that it would not damage public confidence**
- **The Cllr has a particular expertise which justifies their contd. involvement**
- **The interest is common to a significant proportion of the public**

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

- **Mae'r mater yn ymwneud â mudiad gwirfoddol ac mae'r Cynghorydd yn rhan o'r gwaith o'i reoli ac nid oes ganddo unrhyw fuddiant arall yn y mater** ***(gall siarad yn unig, ni all bleidleisio dan yr opsiwn hwn)***
- **Fel arall, mae'n briodol yn yr holl amgylchiadau**
- ***(Mae rhesymau eraill ar gael ond nid ydynt yn gymwys i Gynghorwyr Cymuned)***

- **The matter relates to a vol. organisation & the Cllr is involved in its management & has no other interest in the matter** ***(can only speak , not vote under this option)***
- **Otherwise appropriate in all the circumstances**
- ***(There are other grounds available but they do not apply to Community Cllrs)***

GOLLYNGIADAU
DISPENSATIONS

Fel arfer, caniateir gollyngiadau am gyfnod penodol (hyd at 6 mis yn aml)

Mae'r rhan fwyaf o ollyngiadau i siarad yn unig ac maent yn ymwneud â chyfranogiad cynghorydd mewn mudiad gwirfoddol.

Dispensations are usually granted for a set period of time (often up to 6 months)

The majority of dispensations are to speak only and relate to a cllrs involvement in a voluntary organisation.

(See sample applications for help on how to complete the form)

GORFODAETH
ENFORCEMENT

GORFODAETH
ENFORCEMENT

- **Dylid cyfeirio pob cwyn ynghylch torri'r côd at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a fydd yn penderfynu a oes angen ymchwilio neu beidio.**
- **Os bydd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn penderfynu bod yr achos yn teilyngu ymchwiliad, gall wneud hynny ei hun neu gyfeirio'r achos at y Swyddog Monitro lleol i wneud hynny.**

- **All complaints regarding breaches of the code should be referred to the PSOW who will decide whether or not to investigate.**
- **If the PSOW decides the case merits investigation, he may do so himself or refer the case to the local Monitoring Officer to do so**

GORFODAETH
ENFORCEMENT

- **Os bydd ymchwiliad yn canfod tystiolaeth bod y côd wedi'i dorri, gellir cyfeirio'r achos at y Pwyllgor Safonau lleol neu at Banel Dyfarnu Cymru ar gyfer penderfyniad.**
- **Gall y Pwyllgor Safonau atal Cynghorydd o'i swydd.**
- **Gall y Panel Dyfarnu wahardd Cynghorydd o'i swydd.**
- **Gall y ddau osod sancsiynau llai.**

- **If an investigation finds evidence of a breach it may be referred to the local Standards Committee or the Adjudication Panel for Wales for determination.**
- **The Standards Committee can suspend a Cllr from office**
- **The Adjudication Panel can disqualify a Cllr from office**
- **Both can impose lesser sanctions**

BLE GALLWCH GAEL CYNGOR
WHERE TO SEEK ADVICE

Clercod

Gallant geisio cyngor gan y Swyddog Monitro ynghylch y côd

Cynghorwyr

Mae canllawiau'r Ombwdsmon yn ei gwneud yn eglur y dylai Cynghorwyr geisio cyngor gan eu Clercod ynghylch materion yn ymwneud â'r côd a dim ond mynd at y Swyddog Monitro os nad yw'r clerc ar gael

Clerks

May seek advice from the Monitoring Officer in relation to the Code

Councillors

Ombudsman's guidance makes it clear that Councillors should seek advice from their Clerks on Code issues and only approach the Monitoring Officer if the clerk is unavailable

CASGLIAD
CONCLUSION

- **Dylech gymryd amser i ymgyfarwyddo â'r côd**
- **Sicrhewch fod y côd gennych chi pan fyddwch yn cynnal busnes y cyngor**
- **Defnyddiwch ollyngiadau i gyflawni eich rôl ddemocrataidd**
- **Os ydych yn ansicr – CEISIWCH GYNGOR**

- **Take time to familiarise yourself with the code**
- **Always have it with you when conducting council business**
- **Make use of dispensations to fulfil your democratic role**
- **If unsure – SEEK ADVICE**

CWESTIYNAU
QUESTIONS